

**QADRIYATLAR TRANSFORMATIYASINING GETEROMILLATLI (HAR XIL MILLATLI
NIKOH) OILA NIKOHIDAGI BOLA SHAXSNING ANGLANISHIGA TASIRI**

**Mamayusupova Muxlisahon Tohirjon qizi
Qo'qon universiteti talabasi**

Annotatsiya: Mazkur maqolada qadriyatlar transformatiyasining geteromillatli (har xil millatli nikoh) oila nikohidagi bola shaxsning anglanishiga tasiri, oilada bola tarbiyasini amalga oshirish xususiyatlari, bola tarbiyasining milliy va ma'naviy negizlari hamda bolalarni milliy ruhda tarbiyalashda milliy qadriyatlarning o'rni haqida batafsil bayon etilgan.

Kalit so'zlar: qadriyatlar transformatiyasi, geteromillatli, oila, milliy ma'naviy qadriyat.

Kirish: Oila ijtimoiy hayotning abadiyligini, avlodlarning davomiyligini, tarbiyaning uzluksizligini ta'minlaydigan, kelajak nasl qanday bo'lib yetishishiga o'z ta'sirini ko'rsatadigan ijtimoiy makon va pedagogik omil vazifasini o'taydi. Inson oilada shakllanadi. Oila muhabbat, hurmat, birdamlik va mehribonlik manbai. Aynan shu qadriyatlarga har bir rivojlangan jamiyat suyanadi.

Darhaqiqat, asrlar davomida o'z e'tirofini topgan va diniy-axloqiy qadriyatlar darajasiga ko'tarilgan oilaviy munosabatlarda halol yashash, mehnat qilish, farzand tarbiyasi ijtimoiy hayot tarzini rivojlantirish manbaidir. Sharqona tarbiyada shaxsning umummadaniy dunyoqarashining shakllanishi asosi oiladan boshlanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Inson farzandi ota-onadan genetik meros oladi. Unga ajdodlari genofonidan ham ulush tegadi, albatta. Buni hayotshunoslar irsiyat, deyishadi. Yorug' olamga ko'z ochgan dilbandlar dastlab oliy darajadagi moddiy qadriyatlar hisoblanmish havo, ona suti, suvdan bahramand bo'ladilar. So'ngra shaxs kamolotini ro'yobga chiqishiga asos bo'ladigan hamda uni ta'minlaydigan muhim omillardan biri oilaviy tarbiya omili boshlanadi.

Oila va oilaviy munosabatlarda shaxsning umummadaniy dunyoqarashini ilmiy tadqiq etishni uning jamiyat taraqqiyoti qonunlariga muvofiq rivojlanishini ifodalashdan boshlamog'imiz lozim. Oilaning rivojlanishi jamiyatning moddiy ishlab chiqarishi va ma'naviy hayoti bilan bog'liqdir. Oila shakllarining o'zgarishi, ibtidoiy jamiyat davridan boshlab barcha tarixiy bosqichlarda moddiy ishlab chiqarish ma'naviyatidagi o'zgarishlar bilan bog'liq ekanligi ilmiy adabiyotlarda keng tahlil etilgan.

Lekin jamiyatning, oilaning moddiy hayot sharoitlari o'zgarishi o'z-o'zidan ma'naviy kamolotga olib kelmaydi. Madaniy qashshoq bo'lgan odam boy bo'lib qolsa, birdaniga ma'naviy kamolot darajasiga ko'tarilib qolmaydi. Pedagog-olimlar mazkur mavzuning ta'lim-tarbiyaviy jihatlarini tadqiq etib, oilaning shaxs tarbiyasida tutgan o'rniga alohida e'tibor berib, oilaviy tarbiyani umumiy tarbiyaning bir qismi sifatidagi jihatini yoritishmoqda; psixolog olimlar oila va oilaviy munosabatlarga etno-psixologik jihatdan yondoshmoqdalar. Etnograf-tarixchilar ham oilaning kelib chiqishi va oilaviy munosabatlar madaniyatining shakllanishi bilan bog'liq masalalarga to'xtalib, oilaviy urf-odatlar, an'analar, marosimlarning yoshlar tarbiyasiga ta'sirini o'rganganlar.

Natijalar: Avlodlar o'rtasidagi, ayniqsa, oilada turli avlod vakillari, ota-ona va bolalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar masalasi insoniyat jamiyati taraqqiyotining ilk davrlaridan buyon eng dolzarb muammolardan biri bo'lib kelgan. Chunki odamzod erishgan hayotiy tajriba, bilim, malaka, ko'nikmalar, shuningdek, insoniylik alomatlari avloddan avlodga aynan shu munosabatlar tizimi – ona va bola munosabatlari orqali uzatiladi va bu meros boyitib boriladi. U yoki bu xalqning milliy qadriyatlariga aylanib qolgan urf-odatlar, xulq-atvor me'yorlari aynan shu avlodlararo munosabatlar orqali asrlar davomida saqlanib, sayqallanib boradi yoki aksincha. Agar avlodlararo munosabatlar maqsadga muvofiq tarzda tashkil

qilinmagan bo'lsa, ota-ona va farzandlar o'zaro munosabatlarida salbiy sifatlar hukm sursa, bunday qadriyatlar yo'q bo'lib ketishi, ularning o'rnini yot aqidalar egallashi mumkin.

Shuningdek, xotin-qizlar haq-huquqini e'zozlash, oila daxlsizligi va mustahkamligiga erishish, ota-onalarning farzand oldidagi, farzandlarning ota-ona nazdidagi burchi, qizlarni oilaviy turmushga tayyorlash xususida ham ibratomuz fikrlar mavjud. Bu manbalarda berilgan ma'lumotlar xalqimiz uchun milliy qadriyatlarga aylanib, qariyb 12 asrdirki, itoat etib kelingan islom aqidalari tarzida genofondimizga kirib, xalq ijtimoiy ongsizligi tarzida xalqimiz ruhiyati qa'riga singib ketgan.

Muhokama: Milliy manaviy qadriyatlarning har bir tarkibiy qismi xalqning mustaqilligini mustahkamlash va kelajagini taminlashda muhim ahamiyatga ega. Xar tomonlama rivojlangan, gormonik rivojlangan, milliy qadriyatlarimizni e'zozlaydigan barkamol avlod tarbiyasida mahalla, ota-onalar va pedagoglarning ozaro xamjixatligi asosiy omillardan xisoblanadi. Milliy qadriyatlarimizni e'zozlaydigan, o'z hayot faoliyatida doimo millat g'ururi bilan ish olib boradigan yoshlarning tarbiyalanishi millat kelajagini, rivojlanishini ta'minlaydi.

Milliylik xalqning ruhiyati va manaviyati, ayniqsa, sanat va adabiyot rivojida yorqin ifodalanadi. Ezgulik va poklikni, insoniylik va haqqoniylikni kuylagan buyuk asarlar, qaysi janrda yoki qaysi tilda yaratilganidan qat'iy nazar, jahonga taniladi, pirovardida yana shu millatning xalqaro nufuzini yuksaltiradi.

Milliy manaviy qadriyatlar tizimida axloqiy sifat, diniy qadriyatlar munosib orin egallaydi va milliy ozlikni anglashning muhim sharti, omili sifatida namoyon boladi. Axloqiy va diniy qadriyatlar aksari hollarda ozaro bogliq bolib, jamiyatning manaviy yuksalishida, yosh avlod tarbiyasida birdek muhim ahamiyatga ega.

Milliy qadriyatlar xalqning kundalik hayoti va turmugs tarzida oziga xos mezon vazifasini o'taydi. Ushbu qadriyatlar vositasida turli hodisa va holatlarga, yangi paydo bolayotgan faoliyat turlari va rasmrusumlarga baho beriladi. Yosh avlodning hayotiy moljallari, «zamona qahramoni» haqidagi tasavvurlari ham manaviy qadriyatlardan kelib chiqib shakllanadi.

Milliy manaviy qadriyatlar ijobiy axloqiy sifatlarni takomillashtirish, davlat va millat rivojiga toganoq boladigan salbiy illatlarni bartaraf etish omilidir. Manaviyat, qadriyatlar va milliy goya - jamiyat hayotining juda murakkab va serqirra, ozaro uzviy aloqadorlikda bolgan sohalaridir.

Manaviyat, milliy qadriyatlar va istikdol goyalari alohida olingan har bir shaxs hayotida ham, jamiyatdagi turli guruh va qatlamlar faoliyatida ham, umuman insoniyat taraqqiyotida ham katta ahamiyatga ega. Millat va davlat taraqqiyotining malum davrlarida manaviyat va milliy goya eng dolzarb, hal qiluvchi omil bo'lib maydonga chiqadi.

Xulosa. Xulosa qilib shuni aytish joizki, oilada bolalarni milliy ruhda tarbiyalash uchun keng imkoniyatlar mavjud. Bu - milliy an'ana va qadriyatlar, milliy turmush tarzi, milliy tarbiya, milliy axloq va odob, uch avlod, ya'ni, bobo-buvi, ota-ona va bolalarning hamjihatlikda yashashi jarayonida eng yuksak insoniy fazilatlarni o'zida tarbiyalab, shakllantirib borishi shular jumlasidandir. Bundan tashqari, ota va onaning shaxsiy ibrati ham bolalar uchun muhim tarbiya maktabi vazifasini o'taydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. SH.M.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va oliy janob xalqimiz bilan birga quramiz.Toshkent "O'zbekiston" - 2017.
2. Yusupov E. Inson kamolotining ma'naviy asoslari. - Toshkent, Universitet, 2002.
3. Hasanboyev J., To'raqulov X.A., Ravshanov O.A., Kushvaktov N.H. Milliy pedagogikamiz tarixiy ildizlari va barkamol avlod tarbiyasi. - Jizzax: 2007.
4. Ibragimova G., To'raqulov X.A., Alibekova R. "Milliy istiqloq g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar" fani bo'yicha yordamchi uslubiy qo'llanma. - Toshkent: Cho'lpon, 2003.